

Beata Szluz

Problem bezdomności w Norwegii : skala zjawiska, uwarunkowania, przeciwdziałanie

Seminare. Poszukiwania naukowe 36/3, 107-115

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BEATA SZLUZ
Uniwersytet Rzeszowski

PROBLEM BEZDOMNOŚCI W NORWEGII – SKALA ZJAWISKA, UWARUNKOWANIA, PRZECIWDZIAŁANIE

1. WSTĘP

Zjawisko bezdomności występuje w poszczególnych krajach, w różnym nasileniu, pomimo podejmowania wielu działań mających na celu przeciwdziałanie temu problemowi społecznemu. Diagnozowanie pozwala na lepsze poznanie, a także na poszukiwanie i tworzenie strategii, programów czy planów ukierunkowanych na profilaktykę bezdomności. Prowadzone badania, których celem jest zobrazowanie wspomnianego zjawiska w wybranych krajach Europy, stały się inspiracją do podjęcia dalszych eksploracji, które ukierunkowano na jeden z krajów skandynawskich, tzn. Norwegię¹.

W Norwegii po 1945 r. przyjęto, że w zakresie polityki mieszkaniowej będą realizowane cele wiążące się z zapewnieniem własnego lokalu mieszkalnego. W efekcie około 80% wszystkich gospodarstw domowych posiada własne domy. Od końca 1970 r. stopniowe dostosowanie się do gospodarki rynkowej doprowadziło do niemal całkowitej deregulacji rynku nieruchomości, bez uwzględnienia istotnych celów społecznych. Znacznie wzrosły ceny zakupu i wynajęcia lokalu mieszkalnego. Najbardziej zagrożone były m.in. osoby: starsze, samotni rodzice, osoby bezrobotne, niepełnosprawne, studenci, ludzie młodzi, imigranci i uchodźcy². Można przypuszczać, że przedłużanie się takiej sytuacji może prowadzić do wzrostu liczby bezdomnych osób w tym kraju, tak jak to już się stało w wielu innych krajach europejskich. Mając na uwadze przeprowadzone analizy, a także zakładając konieczność prowadzenia dalszych poszukiwań ukierunkowanych na poznanie zjawiska

¹ Norwegia posiada około 4,8 mln mieszkańców. Około 1,1 mln żyje w czterech największych miastach (Oslo – 580 tys., Bergen – 253 tys., Trondheim – 168 tys. i 122 tys. w Stavanger. W tym kraju istnieje 430 gmin, których średnia wielkość wynosi 11 tys. mieszkańców. Są to gminy są samorządowe, co w konsekwencji oznacza, że w każdej z nich można odnaleźć zróżnicowane propozycje różnorodnych rozwiązań, także w zakresie przeciwdziałania problemowi bezdomności. Autorka podjęła kilkuletnie badania, które objęły i dotyczyły: Austrii, Belgii, Czech, Danii, Estonii, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Litwy, Łotwy, Niemiec, Polski, Portugalii, Słowacji, Słowenii, Szwecji, Węgier, Wielkiej Brytanii oraz Włoch.

² Por. A. Swierstra Bie, *Homelessness in Norway. Osman is not alone in his plight*, <<http://www.share-international.org/archives/homelessness/hl-asbNorway.htm>> (data dostępu: 24.09.2014).

bezdumności w wybranych krajach³, w artykule podjęto problematykę wiążącą się z poznaniem wspomnianego problemu w Norwegii. Przyjęto, iż wnioski z podjętych eksploracji mogą stać się inspiracją do kreowania teoretycznych założeń i aplikowania ich do praktyki w polskim systemie pomocy społecznej.

2. DEFINIOWANIE I UWARUNKOWANIA ZJAWISKA BEZDUMNOŚCI

W Norwegii przyjęto ujęcie dotyczące definiowania i typologii bezdumności zaproponowane przez Europejską Federację Narodowych Organizacji Pozarządowych Pracujących na rzecz Bezdumnych (franc. *Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri –FEANTSA*⁴), która podjęła działania mające na celu zbudowanie europejskiej definicji koncepcyjnej i typologii operacyjnej (tabela nr 1).

Tabela nr 1: Teoretyczne obszary bezdumności

	Lp.	Teoretyczny obszar bezdumności	Obszar fizyczny	Obszar prawny	Obszar społeczny
Bezdumność	1	Brak dachu nad głową	Brak lokum (dachu nad głową)	Brak tytułu prawnego do wyłączności na zajmowanej przestrzeni	Brak prywatnej gwarantującej bezpieczeństwo przestrzeni pozwalającej na realizację relacji społecznych
	2	Bezdumność	Posiadanie miejsca do życia spełniającego warunki mieszkalne	Brak tytułu prawnego do wyłączności na zajmowanej przestrzeni	Brak prywatnej gwarantującej bezpieczeństwo przestrzeni pozwalającej na realizację relacji społecznych
Wykluczenie mieszkaniowe	3	Niezabezpieczone i nieodpowiednie zakwaterowanie	Posiadanie miejsca do życia (niezabezpieczonego i niespełniającego warunków mieszkalnych)	Brak zabezpieczenia najmu	Gwarantuje możliwość realizacji relacji społecznych
	4	Nieodpowiednie zakwaterowanie i brak bezpieczeństwa 'społecznego' w legalnie zajmowanym lokalu	Nieodpowiednie lokum (niespełniające warunków mieszkalnych)	Posiadanie tytułu prawnego i/lub zabezpieczenia najmu	Brak prywatnej gwarantującej bezpieczeństwo przestrzeni pozwalającej na realizację relacji społecznych
	5	Nieodpowiednie zamieszkanie (zabezpieczony najem)	Nieodpowiednie lokum (niespełniające warunków mieszkalnych)	Posiadanie tytułu prawnego i/lub zabezpieczenia najmu	Gwarantuje możliwość realizacji relacji społecznych
	6	Niezabezpieczone zakwaterowanie przy odpowiednich warunkach mieszkaniowych	Posiadanie miejsca do życia	Brak zabezpieczenia najmu	Gwarantuje możliwość realizacji relacji społecznych
	7	Brak bezpieczeństwa społecznego w ramach zabezpieczonych i odpowiednich warunków mieszkaniowych	Posiadanie miejsca do życia	Posiadanie tytułu prawnego i/lub zabezpieczenia najmu	Brak prywatnej gwarantującej bezpieczeństwo przestrzeni pozwalającej na realizację relacji społecznych

Źródło: J. Wygnańska, *Europejska typologia bezdumności i wykluczenia mieszkaniowego ETHOS*, w: *Bezrobocie jako problem bezdumnych polskich*, red. A. Duracz-Walczak, Wydawnictwo Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2007, s. 45.

³ Zastosowano analizę źródeł wtórnych (ang. *desk research*). Jest to metoda badań jakościowych służąca zebraniu i analizie danych dotyczących wybranego problemu.

⁴ Szerzej: FEANTSA, *About Us*, <<http://www.feantsa.org/?lang=en>>, (data dostępu: 24.09.2014). Federacja przygotowała m.in. tłumaczony na kilka języków podręcznik, który zawiera informacje i wskazówki dla osób pracujących z bezdumnymi jednostkami. Por. FEANTSA, *Rozwiązywanie problem bezdumności. Podręcznik dla twórców polityki społecznej*, Wydawnictwo FEANTSA, Bruksela 2010, s.1-27.

Przyjęto tzw. szerokie ujęcie problemu, uwzględniające aspekt bezdomności, jak również wykluczenia mieszkaniowego. Wąskie ujmowanie pojęcia odnosi się tylko do zjawiska bezdomności. W efekcie odmienne jest obrazowanie skali problemu, ujmowanie jego specyfiki, a także planowanie działań profilaktycznych.

Ważnym zagadnieniem są czynniki, które stanowią uwarunkowania problemu bezdomności. W oparciu o dane opublikowane w 2013 r. w Norwegii około 54% bezdomnych jednostek jest uzależniona od narkotyków, 38% doświadcza choroby psychicznej, 10% choroby somatycznej bądź niepełnosprawności. Wśród przyczyn bezdomności wskazano: utratę domu z powodu rozwodu lub konfliktów w rodzinie (16%), eksmisje ze względu na wandalizm/zakłócanie spokoju (14%), eksmisje spowodowane niepłaceniem czynszu lub kredytu hipotecznego (10%). Przyczyną utraty domu 6% osób była doświadczana przemoc, a 4% wyprowadziło się w związku z molestowaniem/dyskryminacją. 17% bezdomnych posiadało zadłużenie lub było ofiarami długu, natomiast 8% opuściło zakład karny. W kraju przebywało przez pewien czas 3% osób, które miały plany związane z dalszym migrowaniem, 2% zaliczono do weteranów wojennych, a 1% opuściło placówki opiekuńcze dla dzieci i młodzieży w ciągu ostatnich sześciu miesięcy⁵. Wśród przyczyn dominowały zatem czynniki związane z uzależnieniami, a także problemy związane ze zdrowiem psychicznym. Należy także zauważyć odsetek bezdomnych, którzy nie spłacali długów oraz doświadczających konfliktów w rodzinie. W kontekście analizy czynników tego problemu społecznego należy podkreślić, że najczęściej łączą się one ze sobą, a zatem wskazuje się na splot uwarunkowań, które prowadzą do przekroczenia granicy bezdomności.

2. SKALA ZJAWISKA BEZDOMNOŚCI W NORWEGII

Przeprowadzone w Norwegii badania wykazały, że w 1997 r. liczba bezdomnych osób wynosiła około 6,2 tys. Przytoczona liczba utrzymywała się na stałym poziomie w ciągu ostatnich lat, jednakże były to dane liczbowe odnoszące się tylko osób będących w kontakcie z organizacjami, które udzielały im pomocy. 76% bezdomnych w kraju stanowili mężczyźni, a około 24% kobiety. 29% bezdomnych były to jednostki poniżej 18. roku życia. Odnotowano także 400 bezdomnych dzieci mieszkających z rodzicami. 58% bezdomnych osób egzystowało w trzech największych miastach Norwegii. Jednostki migrowały z wielu miast i wsi, a także z innych krajów. Około 61% bezdomnych było uzależnionych od narkotyków lub alkoholu, z kolei 21% chorowało psychicznie i wymagało specjalistycznego leczenia⁶. W kolejnych latach część wskaźników utrzymywała się na podobnym poziomie, niektóre z nich uległy zmianie. Specyfikę zjawiska bezdomności w latach 1996-2008 ukazano w tabeli nr 2.

⁵ Por. E. Dyb, K. Johannessen, *Homelessness in Norway 2012 – A survey*, NBIR Report 2013/5, Norwegian Institute of Urban and Regional Research, s. 2-9.

⁶ Por. A. Swierstra Bie, *Homelessness in Norway...*

Tabela nr 2: Specyfika zjawiska bezdomności w Norwegii w latach 1996-2008

Liczba/procent \ Rok	2008	2005	2003	1996
Bezdomnych w Norwegii	6100	5500	5200	6200
Bezdomnych w Oslo	1526	1244	1283	2513
Nadużywających różnych substancji	59%	61%	71%	60%
Posiadających problemy psychologiczne	33%	38%	32%	24%
Posiadających problemy psychiczne i nadużywających różnych substancji	23%	25%	24%	brak danych
Chorych fizycznie/niepełnosprawnych	10%	15%	15%	11%
Urodzonych poza Norwegią	19%	18%	12%	15%
W wieku				
poniżej 24 lat	24%	21%	16%	18%
od 25 do 34 lat	30%	33%	32%	36%
od 35 do 44 lat	25%	26%	31%	25%
od 45 do 54 lat	15%	14%	14%	11%
od 55 do 64 lat	4%	4%	5%	5%
powyżej 65 lat	2%	2%	3%	4%
Płeć				
Kobieta	24%	24%	24%	24%
Mężczyzna	76%	76%	76%	76%
Miejsca przebywania				
Instytucja/więzienie	25%	25%	28%	37%
Mieszkanie tymczasowe, schronisko itp.	29%	23%	27%	19%
Pomieszkiwanie u przyjaciół, rodziny itd.	37%	42%	32%	34%
Brak „dachu nad głową”	2%	1%	2%	4%
Inne	3%	4%	5%	1%
Brak odpowiedzi	4%	5%	4%	5%

Źródło: J. Hermannsdottir, L. Kristensen, *Counting the Homeless – Improving the Basis for Planning Assistance*. Norway, Peer Review, 12-13 November 2009, s. 1-11.

W latach 1996-2008 liczba bezdomnych osób najpierw obniżała się, ale pod koniec tego okresu zbliżyła się do początkowego wskazania. Zmalała natomiast liczba jednostek, które egzystowały w Oslo (z 2513 do 1526). Wśród bezdomnych dominowali mężczyźni (76%), kobiety stanowiły około 24%, co odpowiada wskazaniom uzyskiwanym w innych krajach Europy. Dominowały młode osoby, które nie przekroczyły 34. roku życia. Bezdomni najczęściej korzystali ze wsparcia instytucji, bądź odbywali karę pozbawienia wolności, przebywali w tymczasowym lokalu mieszkalnym, albo pomieszkiwali u rodziny czy przyjaciół. Niewielki odsetek wskazywał na pozostawanie „bez dachu nad głową”. W analizowanym przedziale czasu nie można dostrzec dynamicznych zmian dotyczących analizowanego problemu społecznego.

Z badań zilustrowanych w raporcie *Homelessness in Norway 2012* wynika, że w Norwegii było około 6259 bezdomnych osób⁷. W porównaniu z danymi uzyskanymi w latach 1996-2008 ich liczba wzrosła nieznacznie. 2637 bezdomnych jednostek (42%) egzystowało w jednym z czterech największych miast: Oslo, Bergen, Trondheim i Stavanger. W największych gminach było 1415 osób, w gminach średniej wielkości ich liczba wynosiła 1737, z kolei w najmniejszych gminach, o liczbie ludności poniżej 10 tys. było ich 470. Mając na uwadze wiek bezdomnych osób, należy zauważyć, że jest to kategoria społeczna, w której lokują się młode osoby. Jeden na czterech bezdomnych był w wieku 25 lat. Ponad połowa osób bezdomnych mieściła się w przedziale pomiędzy 25. a 45. rokiem życia. Niewielka liczba bezdomnych jednostek przekroczyła 45. rok życia. Poziom wykształcenia tej kategorii społecznej jest niski, około 38% ukończyło szkołę podstawową i średnią. Dominującym źródłem dochodu ponad połowy osób w 1996 r. były zasiłki uzyskiwane w ośrodkach pomocy społecznej, natomiast w 2012 r. ten odsetek obniżył się do 38%. Bezdomni najczęściej pomieszkiwali u przyjaciół, znajomych i krewnych. Korzystali także z zakwaterowania w ośrodkach, egzystowali w przyczepach kempingowych albo w miejscach niemieszkalnych. Jeden na czterech bezdomnych korzystał z tzw. tymczasowego zakwaterowania, 15% przebywało w ośrodku, 5% w noclegowni, 7% znajdowało się w zakładzie karnym, a około 300 osób egzystowało w miejscach niemieszkalnych (ta liczba wahała się w poszczególnych porach roku). 31% pozostawało w bezdomności od kilku lat, natomiast 25% od ponad sześciu miesięcy. Dla 22% bezdomność jest nowym doświadczeniem. Część badanych nie wskazała odpowiedzi. Dziewięć na dziesięć osób bezdomnych egzystowało w pojedynkę. Częściej byli to mężczyźni niż kobiety. 46% osób korzystających ze schronisk pozostawało w związku małżeńskim lub z partnerem, wśród nich dominowały kobiety. 77% jednostek urodziła się w Norwegii. Około 8% przybyło z Afryki, a 5% z Azji/Oceanii. Z „Europy Północnej” pochodziło 2%, z krajów Unii Europejskiej także 2%, z innych krajów Europy i z Rosji również 2%. W odniesieniu do 3% osób nie określono kraju pochodzenia. Zauważono, że od 2003 r. wzrastał odsetek bezdomnych osób urodzonych poza Norwegią⁸.

Przedstawione dane liczbowe i procentowe potwierdzają zaobserwowane w krajach Europy zwiększanie się liczby młodych bezdomnych osób, występowanie bezdomności dzieci, a także – w kontekście procesu migracji – pojawianie się bezdomności migrantów (definicje bezdomności przyjmowane w poszczególnych krajach uwzględniają, bądź nie obejmują cudzoziemców, np. w Polsce dotyczy tylko osób posiadających polskie obywatelstwo). Wnioski wysuwane z badań i gromadzonych danych statystycznych potwierdzające występowanie problemu, a także pewne zmiany dotyczące jego specyfiki, są impulsem do poszukiwania innowacji i aplikowania ich do praktyki.

⁷ Badanie bezdomnych przeprowadzono w 124 gminach, które pogrupowano w następujący sposób: cztery największe miasta; gminy posiadające: 40 tys. mieszkańców i więcej (z pominięciem głównych miast); od 10 tys. do 39999 mieszkańców; do 10 tys. mieszkańców.

⁸ Por. E. Dyb, K. Johannessen, *Homelessness in Norway 2012...*, s. 6-7.

3. PRZECIWDZIAŁANIE ZJAWISKU BEZDOMNOŚCI

W 1997 r. przeprowadzono spis bezdomnych osób, czego efektem było m.in. przyjęcie następujących wniosków i założeń: jedna trzecia bezdomnych będzie mogła żyć z powodzeniem we własnym domu; jedna trzecia będzie potrzebowała domu z profesjonalną kadram, tymczasowej obserwacji i wsparcia; jedna trzecia będzie wymagać leczenia lub innych form kompleksowej pomocy⁹. Dostrzeżono, że przekroczenie granicy bezdomności wiąże się z kumulacją różnych czynników, tworzy się rodzaj tzw. „błędnego koła”, czego efektem jest pozostawanie/tkwienie w tym problemie i niemożność przezwyciężenia trudności.

W 2001 r. rozpoczęto w Norwegii realizację czteroletniego projektu, początkowo w pięciu największych miastach, a następnie w kilku gminach. Projekt przyczynił się do zmiany nastawienia do potrzeb bezdomnych osób. Krajowa strategia na rzecz zapobiegania i zwalczania bezdomności „Droga do domu”, przewidziana do realizacji na lata od 2005 do 2007 r., została oparta na efektach uzyskanych podczas realizacji wspomnianego projektu¹⁰. Przyjęto w niej pięć głównych celów: zmniejszenie liczby nakazów eksmisji o 50%, a także o 30% wykonanych eksmisji; założono, że osoby kończące odbywanie kary pozbawienia wolności nie powinny przechodzić/trafiać do schroniska; nikt nie powinien być zobowiązany do pobytu w schronisku w konsekwencji kierowania przez instytucję; nikt nie powinien otrzymać miejsca w schronisku w nagłych wypadkach z pominięciem określonej umowy; nikt nie powinien być zobowiązany do przebywania dłużej niż trzy miesiące w tzw. tymczasowym zakwaterowaniu¹¹. Założone cele nie zostały w pełni osiągnięte¹², należy jednak podkreślić wprowadzony innowacyjny sposób pracy z bezdomnymi osobami. Wyartykułowano także potrzebę zaangażowania lokalnych samorządów, instytucji, organizacji pozarządowych¹³ w celu osiągnięcia założeń. Zwrócono zatem uwagę na znaczenie partnerstwa pomiędzy poszczególnymi podmiotami.

⁹ Por. G. Sveri, *Curbing Homelessness in Norway*, Building and Urban Development in Norway, <<http://www.husbanken.no/~~/media/Boligsosialt/English/Curbing%20homelessness%20in%20Norway.ashx>>, (data dostępu: 24.09.2014), s. 67.

¹⁰ Szerzej na ten temat: B. Edgar, *National Strategy to Prevent and Tackle Homelessness. The Pathway to a Permanent Home*, European Commission, DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunity, Peer Review and Assessment in Social Inclusion, Norway 2006, s. 1-16; I.L.S. Hansen, «*The Pathway to a Permanent Home*». *The Norwegian Strategy to Prevent and Combat Homelessness*, Fafo-paper 2006, s. 22, <<http://www.fafo.no/pub/rapp/10012/10012.pdf>>, (data dostępu: 24.09.2014).

¹¹ Por. E. Dyb, *Sustainable Ways of Preventing Homelessness (Copenhagen, 22 November 2013)*, Comments paper – Norway. Peer Review on Homelessness, Denmark 2013, s. 2.

¹² Szerzej na ten temat: E. Dyb, M.K. Helgesen, K. Johannessen, *The Pathway to a Permanent Home. Evaluation of the National Strategy to Prevent and Counteract Homelessness 2005-2007*, Summary NIBR Report 2008, s. 15, <<http://www.regjeringen.no/en/dep/krd/documents/reports/reports/2008/the-pathway-to-a-permanent-home.html?id=576721>>, (data dostępu: 24.09.2014).

¹³ Wśród organizacji pozarządowych w Norwegii szczególnie aktywnych w zakresie podejmowania działań na rzecz bezdomnych osób należy wymienić: Kirkens Sosialtjeneste (Church Social Service), <<http://www.kirkenssosialtjeneste.no>>, (data dostępu: 24.09.2014); The Church City Mission Oslo, <<http://www.bymisjon.no>>, (data dostępu: 24.09.2014).

Kolejna krajowa strategia, począwszy od roku 2014, obejmuje osiem założeń: zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla rodzin z dziećmi w trudnej sytuacji; zapewnienie schronienia dla młodych osób oraz dla uchodźców; większą podaż mieszkań komunalnych; pomoc w rozwiązywaniu problemów mieszkaniowych i życia codziennego; zapobieganie problemom mieszkaniowym; profesjonalizację w zakresie udzielania wsparcia odnoszącego się do problemów mieszkaniowych; zwiększenie znaczenia i działalności wolontariatu¹⁴. Przyjęto, że w kontekście dostrzeganego nasilenia się problemów osób bezdomnych uzależnionych i doświadczających chorób czy zaburzeń dotyczących zdrowia psychicznego, należy zwrócić szczególną uwagę na ich trudności. Uznano, że wadą wcześniejszych działań było skupianie w jednym miejscu, przez niektóre gminy, mieszkań dla byłych bezdomnych z wieloma problemami. Zdecydowanie lepszym rozwiązaniem byłoby rozproszenie ich w środowisku lokalnym (przeciwdziałanie tzw. gettyzacji przestrzeni miejskiej). Za kolejne główne zadanie uznano przeciwdziałanie bezdomności młodych ludzi.

Dwa z największych miast (Oslo i Bergen) realizowało projekty o nazwie „Ungbo”¹⁵ („Mieszkanie dla młodych”), które wiązały się z kierowaniem pomocy do młodych osób egzystujących na ulicy, bądź tych, które takie funkcjonowanie rozpoczynają. Działania zostały dostosowywane do jednostek z problemem uzależnień, chorych psychicznie itd. Wiązały się z inicjatywami w zakresie edukacji, pracy, podkreślono bowiem oferowanie tzw. „pakietów” w ramach realizowanych projektów. Brak kompetencji kadry i właściwych działań w odniesieniu do potrzeb młodych osób bezdomnych, w tym potrzeb mieszkaniowych, został zidentyfikowany jako przeszkoda w zapobieganiu i rozwiązywaniu problemu bezdomności wśród młodzieży. Potwierdziły to również wyniki badań, które wykazały, że większość gmin nie różnicuje oferty skierowanej do młodego człowieka uzależnionego od narkotyków oraz osób, które ukończyły czterdziesty rok życia, długotrwale bezdomnych¹⁶. Do głównych zadań i wyzwań zaliczono zatem: dostrzegany brak mieszkań, które byłyby dostosowane do różnych potrzeb klientów; kolejnym aspektem jest podjęcie decyzji o oferowaniu pomocy; trzecim jest realizowanie działań opartych o współpracę specjalistów (międzybranżową) w zakresie proponowanych i realizowanych rozwiązań¹⁷. W budowaniu strategii

¹⁴ Por. E. Dyb, *Sustainable Ways of Preventing Homelessness...*, s. 2.

¹⁵ Program „Ungbo” ma na celu zwalczanie bezdomności wśród młodych ludzi. W Oslo skierowano to przedsięwzięcie do osób, które w momencie składania wniosku lokowały się w przedziale od 17. do 23. roku życia i doświadczały problemu wiążącego się z pozyskaniem pierwszego, własnego lokalu mieszkalnego. Próby uzyskania mieszkania łączyły się z procesem usamodzielniania i z możliwością wynajęcia wspomnianego lokalu. Szerzej na ten temat: Oslo Kommune Velferdsetaten, *Ungbo – kommunalbolig for ungdom*, <<http://www.velferdsetaten.oslo.kommune.no/bolig/ungbo/>>, (data dostępu: 24.09.2014).

¹⁶ Por. K. Johannessen, E. Dyb, *På ubestemt tid. Døgnovernattingssteder og andre former for kommunalt disponerte boliger (For as Long as it Takes. Emergency Shelters and Types of Temporary Accommodation Available to Municipal Authorities)*, NIBR Report 2011, s. 13.

¹⁷ Szerzej na ten temat: I. Anderson, E. Dyb, S. Ytryehus, *Meeting the Needs of Homeless People:*

istotne jest także oparcie na dowodach, tzn. rozpoczynanie od dokładnego diagnozowania problemu społecznego.

FEANTSA zwróciła uwagę na wprowadzone w Bergen propozycje noszące nazwę „Jeden dzień w pracy” („One-days work”), które zostały skierowane m.in. do bezdomnych, uzależnionych osób. Mogą one pracować 4 godziny dziennie w 15 osobowym zespole, a pod koniec dnia otrzymują wynagrodzenie, które nie jest związane ze świadczeniami socjalnymi i jest zwolnione od podatku¹⁸. Metoda „pay by day” polega na wprowadzeniu systemu wynagrodzenia za jeden dzień pracy i zwiększaniu stawki początkowej wraz ze wzrostem długości czasu pracy/zatrudnienia¹⁹. Ma na celu wzbudzenie motywacji do wykonywania określonych zadań. Wykorzystuje się wzmocnienia w postaci wypłacania wynagrodzenia, które jest zwiększane wraz z wydłużaniem czasu pracy oraz w związku z jej kontynuowaniem. Zastosowana metoda ma prowadzić w efekcie do wzrostu aktywności jednostki. Inicjatywa wprowadzona w Bergen została ukazana jako innowacja w działaniach podejmowanych na rzecz grup czy kategorii społecznych defaworyzowanych.

4. PODSUMOWANIE

Standard mieszkań w Norwegii jest wysoki, a liczba bezdomnych osób jest niska w porównaniu z innymi krajami. Założono, że badania zjawiska bezdomności będą prowadzone co dwa lata. Problem bezdomności jest dostrzegany, dlatego podejmuje się inicjatywy mające na celu przeciwdziałanie. Niepokojące jest m.in. odnotowanie wzrostu liczby bezdomnej młodzieży, tzn. odnotowano trend wzrostowy od 2008 r. Osoby poniżej 25. roku życia stanowią jedną spośród czterech osób bezdomnych. Oprócz wspomnianych propozycji przyjętych w zakresie rozwiązywania problemów mieszkaniowych, uwagę zwracają te, które są ukierunkowane na podejmowanie i kontynuowanie pracy zawodowej. W Norwegii zapobieganie i zwalczanie bezdomności odbywa się w kontekście własności domu, ponieważ ilość mieszkań socjalnych stanowi niewielką część zasobów mieszkaniowych. Występuje duża potrzeba korzystania z mieszkań komunalnych, szczególnie w miastach, w których liczba bezdomnych osób jest duża. Model działań podejmowanych w Norwegii można określić jako ukierunkowany na normalizację²⁰. Przyjmuje się założenie, że osoba powinna otrzymać odpowiednie wsparcie, jeśli nie może samodzielnie prawidłowo funkcjonować w społeczeństwie.

Interprofessional Work in Norway and Scotland, Norwegian Institute for Urban and Regional Research, Oslo 2012, s. 54-58.

¹⁸ Por. L. Hasås, K. Jones, *Dagsverket: One day's work – Drop in work opportunities for people using drug*, *Employability and Homelessness* 2(2009), s. 2-3.

¹⁹ Szerzej na ten temat: B. Szluz, *Nowe formy pracy z osobami bezdomnymi*, w: *Rodzina w środowisku lokalnym: pomoc – wsparcie – opieka*, red. A. Garbarz, B. Szluz, M. Urbańska, W. Walc, Wydawnictwo Koraw, Rzeszów 2011, s. 291-295.

²⁰ Por. L. Benjaminsen, E. Dyb, *The Effectiveness of Homeless Policies – Variations among the Scandinavian Countries*, *European Journal of Homelessness* 2(2008), s. 58.

THE PROBLEM OF HOMELESSNESS IN NORWAY.
SCALE OF THE PHENOMENON, CAUSES, PREVENTION

Summary

Homelessness is a social problem which in spite of its prevalence has not been successfully solved till today. It poses many difficulties in scientific investigation and is even dangerous for researchers or practitioners involved in its prevention. Therefore, there is a postulate of a continuous search for new solutions and improvement of the existing ones. The subject of this article is the phenomenon of homelessness in Norway.

Keywords: Norway, homelessness, social problem , social help

Nota o Autorze: dr hab. Beata Szluz, prof. UR – prodziekan ds. nauki Wydziału Socjologiczno-Historycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego; kierownik Zakładu Socjologii Problemów Społecznych w Instytucie Socjologii UR; absolwentka Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych UKSW w Warszawie. Zainteresowania naukowe: socjologia problemów społecznych, polityka społeczna, pomoc społeczna, praca socjalna.

Słowa kluczowe: Norwegia, bezdomność, problem społeczny, pomoc społeczna